

na doğru taşınmak” (s. 306-307) istendiğini savunur. Böylece Ömer Seyfettin, “yıkılış devrinde diriliş öyküleri” (s. 308) kaleme alan yazar biçiminde tanımlanan kimliği somut olarak dikkatlere sunulur.

En nihayetinde Mitat Durmuş’un bu inceleme çalışması; yirminci yüzyılda pek de anlaşılamayan Ömer Seyfettin’in, yüzyıl sonra anlaşılmasına büyük katkı sağlar. Ömer Seyfettin’in kıv-

rak mizahi söylemlerini açımlayıcı bir yaklaşımla çözümleyen Durmuş, Ömer Seyfettin’in uyandırmaya çalıştığı Türk kimliğinin devrin sosyal gerçekliğindeki görünümünü âdeta bir arkeolog gibi ortaya çıkarır. Bu inceleme eseri; Ömer Seyfettin ile ilgili yapılacak çalışmalarda olduğu gibi, edebiyat sosyolojisi bağlamında yapılacak çalışmalara da öncülük edecek bir niteliğe sahip olduğunu tarihsel süreç içinde gösterecektir.

UNUTUŞ VE HATIRLAYIŞ

Cihan Adıman

Unutuş ve Hatırlayış’taki yazılar; 1988-1991 yılları arasında, haftalık olarak yayımlanan *Diriliş* dergisinde, Mehmet Yasinoğlu müstearıyla çıkan yazılardan oluşmuştur. “Horoz İki Kere Ötmeden” yazısı daha önce 1975 yılında aylık *Diriliş* dergisinde “Zülküfül Makamında” üst başlığıyla yayınlanmıştır. *Diriliş* dergisinin 1979’da yeniden yayımlanması ile birlikte, “Diriliş Mektubu” ve 1991 tarihli “Taraflı Bir Programın Hatırlattıkları” başlıklı yazılar kitabın ikinci baskısına alınarak yayımlanmıştır.

İlk baskısı 1996’da yapılmış olan kitabın daha sonraki baskıları 1998, 2008 ve 2012 ve 2015 yıllarına aittir. Benim elimdeki baskı da 2015 yılında *Diriliş* Yayınları’ndan çıkan 5. baskıdır. Kitaptaki yazılar, 10 başlık altında toplanmıştır ve 63 sayfalık bir bütünü oluşturmaktadır.

Unutuş ve Hatırlayış ilk olarak “Kutlu Hac Yolculuğu” başlıklı yazı ile başlar. Bu yazısında Sezai Karakoç; Hac ibadetinin putlaştırılmaması gerektiğini, oraya giden Müslümanların ruhsal ve

zihinsel olarak tüm günahlardan arınmış ve tabiri caizse anadan doğma bir şekilde yeni biri olarak dönmesi gerektiğini ifade eder. Hac yolculuğunu “takva amaçlı, metafizik kıyılı, tarih ve toplum yolculuğu” diye özetler. Dinimizce imkânı olana farz kılınan bu yolculuğun,

Allah'a yönelik töreninin, özünün Tanrı için ibadet olması gerektiğinin unutulmaması üzerinde durur. İbadetin özü unutulursa bunun taş ve binaya ibadetten başka bir şey olmayacağını, aksine putperestliğe doğru bir gidiş olacağını söyleyerek Hac yolculuğunun özünü yansıtır. "Hintliler Ganj Nehri'ni kutsal bilirler hatta Tanrı olarak tanırırlar; eskiden Mısırlıların Nil'i tanrılaştırdıkları gibi. Bu yüzden asıl dikkat edilecek nokta buradadır: Kâbe ve Hacer-ül Esved manevi değerleri çok yüksek bina ve taştır yoksa bizatihi maddi yapı ve varlıklarıyla diğer taş ve yapılardan bir farkı yoktur." diyerek tekrar, asıl ibadetin Allah ve Allah'ın rızası için yapılması gerekliliğini vurgular.

Kâbe'nin ve camilerin Allah'ın evi olarak kabul edildiğini ancak bu hususlarda çok dikkat edilmesi gerektiğini anlatır çünkü "Put tapıcılıkta Tanrı evi denince içinde gerçekten tanrının olduğu ya da tanrıların oturduğu yer olarak anlaşılıyordu." yani putperestlerin Tanrı evi dediği yerin içinde maddi olarak bir cismin yaşadığı mekân anlaşılırken Müslümanların bu terime mecazi bir anlam yüklediğinin ayrımı üzerine dikkat çeker.

"Hac, ruh için bir ilerleme ve temkin imkânı doğurmalıdır." diyor, Karakoç. Bu yolculuktan dönen insanın eskisi gibi olmaması gerektiğini, bütün günahlarından temizlenmiş olarak dönmüş ve ibadeti esnasında dört bir yandan gelen insanlarla Müslüman ülkelerin durumu hakkında fikir alışverişinde bulunmuş olması gerektiğini dile getirir.

İnsan psikolojisi; somut olana eğilimlidir, soyut olanı ve maneviye muhafaza etmekte zorlanır, somut dayanaklar ister. Karakoç; insanın somut yolculuğunu yaptıktan sonra, asıl olarak kalbin manevi yolculuğuna çıkabileceğini söyler ve bu somut yolculuğun son durağı-

nın da Kâbe olarak belirlendiğini ifade eder.

Kitaptaki yazıların başlığından hareketle devam edersek bir diğer başlık "Dirilişi Unuttuğın ve Hatırladığın Zaman"dır.

Karakoç'un şiirleri ve yazıları Diriliş düşüncesi etrafında birleşir. Dirilişi, kendi ifadesiyle şöyle dile getirmiştir: "Metafizik temelin, tazelenişinden başlayarak, tarihi perspektifi yenileme, hakikat doğrultusuna getirme erdeminin insan da mayalanmaya başlayan öz değişimidir diriliş." (Sezai Karakoç, *İnsanlığın Dirilişi*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2015, s. 137.)

Bu yazısında da dirilişi unutan nesillerin ne hâle geleceğini ve buna karşılık diriliş düşüncesini hatırlayanların, çağının birer neferi olacağını dile getirerek bir karşılaştırma yapar. Dirilişi unutan bir neslin, *hakikatin sesi hariç* bütün sesleri işiteceğini, nice insanın hakikat diye bu çirkin seslerin peşinde koşacağını; dirilişi unutan neslin hak kılığında gelen bu yalana kolayca kanacağını, oysa dirilişi hatırlayan neferlerin hak ile batılı ayırt edebileceğini belirtir. "Sen dirilişi unuttuğun zaman, hangi sesleri işiteceksin? Hakikatin sesi hariç bütün sesleri. O sesler ki tilki sesidir, sırtlan sesidir, domuz homurtusudur, köpek havlamasıdır, yılan ısırtığıdır, eşek anırtısıdır ama asla ve asla insan sesi, aslan sesi, at kişnemesi, horoz ötüşü kuş cıvıltısı değildir... Ve nice insan hakikatin sesi diye hakikatin sesinin taktiklerinin peşinde koşmaktadır." Karakoç, *diriliş erlerini*; hakikatin peşinde koşan, hakikatin sesini yalancı, batıl seslerden ayıran kişiler olarak çizer.

Dirilişi hatırlayan bir neferin, kapkara gecelerde bir ışık parçası gibi aydınlanmaya başlayacağını ve onu zamanla çevresini aydınlatan, bütün insanlığı diriliş feneri ile uyandıran bir insan olarak tasvir eder.

Dirilişi hatırlayan kişinin, hakikatin ayak sesini duymaya başlayacağını ve hakikat karşıtı ancak hakikat diye duyulan seslerin kesilip dirilişin gerçek sesinin bir gençlik aşısı gibi toprağa dikilip kök vermeye başlayacağını dile getirecek “unutulmuş hatıra kılınan, gerçekte yaşanan realite olması gerektir. Bunu sen dirilişi, o fizikötesi dirilişi, o tarihsel dirilişi, o toplumsal dirilişi, o tarihi-sosyolojik dirilişi yani medeniyet dirilişini katbekat hatırladığın vakit, daha iyi öğrenip anlayacaksın” diyerek yine dirilişinin hakikatin sesini duyan insanlar olduğunu vurgular ve diriliş düşüncesinin hangi alanlarla ilişki içerisinde olduğunu belirtir. Dirilişin; ne kutlu bir düşün olduğunu, *anlamaların düşününü* olduğunu söyleyerek yazısını de bitirir.

Bir diğer yazının başlığı “Horoz İki Kere Ötmeden”dir. Karakoç, bu yazının başlığını Hazreti İsa’ya atfedilen “Horoz iki kere ötmeden siz beni üç kere inkâr edeceksiniz.” sözünden almıştır. Karakoç, bu sözün havariyun için söylemediğini, böyle olursa bu suçlamanın bir haksızlık olduğunu söyler. Bu sözün tahrif edildiğini, zaten Tevrat ve İncil’in de değişimlere uğradığını ifade eder. “İnsan psikolojisinin abartma, küçültme, ikinci plana atma veya arka plandakini ön plana alma gibi realiteyi veya zihni olguların realite ile ilişkilerini değiştirme özelliğinin kaçınılmaz etkisi” olarak *İncil* ve *Tevrat*’ın zaman içinde tahrife uğrayarak değiştirildiğini insan psikolojisini de işin içine katarak anlatır. *Kur’an*’ın bu psikolojiden kurtularak tahrife uğramasını ise mucize olarak vurgular.

İnsan psikolojisinin değiştirme özelliğinin en temel örneklerine mitlerde, efsanelerde ve masallarda rastlarız. Mitlerde, masallarda veya efsanelerde birçok şekil değiştirme, dönüşme özelliği görülür. Örneğin efsanelerde, beddua sonucunda kahramanın taşla dönüştüğünü ya

da ağaca dönüştüğünü görebiliriz. Karakoç; yazısında Hz. İsa’nın çarmıha gerilmesi diye bir olayın gerçekliğinin olmadığını, bunun tarihin içinde gerçekliği değişmiş bir olay hâline geldiğini söylüyor. “Ortada Hz. İsa’nın çarmıha gerilmesi diye bir gerçek olay olmadığı gibi ona bir detay olarak ilişen bu lejandın da bir aslı yoktur. Çarmıh lejandı gibi bu inkâr lejandı da, olsa olsa Hz İsa’nın da ilk Hıristiyanların da zaman zaman Romalılar tarafından aranması sıralarında yaşanmış dehşet anlarının, korku ve ürprişin şuuraltında uzun bir değişim ve başkalaşıma uğradıktan sonra, lejantlar hâlinde çıkmasıyla vücut bulmuştur.” diyerek inkâr ve çarmıh olaylarının insan psikolojisinin ve şuuraltının bir oyunu olduğuna bağlayarak ifade etmeye çalışır.

Kitapta “Anadolu’nun Dirilişi” başlığı altında iki yazı bulunuyor.

İlk yazısında “Anadolu’nun bir kaderi var: Doğu ile Batı’nın karşılaştığı yer olmak.” dediğini görürüz. Bundan hareketle Anadolu’nun kaderi; iki mizacın, iki dünya görüşünün, realizmle hayalciğin, idealizm ile oportünizminin, mistisizm ile materyalizmin karşılaşım kimi zaman kaynaştığı kimi zaman savaştığı topraklardır. Anadolu en beklenmedik anda nefsi müdafaasının kahramanlarını doğuran bir ana olmuştur. Mevlana, Hacı Bektaş, Hacı Bayram, Yunus Emre, Aziz Mahmut Hüdayi... Velilerin, bilginlerin, şairlerin, şehitlerin toprağı olmuştur. Karakoç; bu doğurganlıkla yüz binlerce yıldır medeniyetleri bağrında taşıyan Anadolu’nun artık neden *ilahi esiş rüzgârlarını* yitirdiğini, bereketli topraklarındaki rahmet bulutlarının neden gözükmeyişi sorgulamaktadır.

“Horasan erenlerinin, Selçuk’un, Osmanlı’nın, Birinci Dünya Savaşı ve İstiklal Savaşı şehitlerinin destanı, ne zaman yeni filizini, diriliş destanı filizini verecek?”

diyerek Anadolu'nun tekrar asil köklerine dönmesinin, düşüncesinin temel taşı olan diriliş ile olacağını ifade eder. Anadolu toprakları üretkenliğini, verimini tekrar diriliş ile kazanacaktır.

Anadolu'nun, kafası ve ruhu kara insanlarla dolu. Batı kapitalizmince çürütülen Anadolu'nun, diriliş meşalesini yükselterek tekrar Allah'a teslim olacağını düşünür.

Yazının ikinci başlığında ise Osmanlı Devleti'nin çöküşü ile daha önce unutturulan Anadolu'nun tekrar hatırlanacağı üzerinde durur. Anadolu savaşı zamanı savaşı, sulh zamanı topraklarını işler, kendi işlerine döner. Osmanlıların Anadolu'yu ihmal ettiği düşünülür. Karakoç, bu düşüncenin hem doğru hem de yanlış olduğunu ifade eder. Doğruluğunu şu cümlelerle ispat etmeye çalışır: "Doğrudur; Osmanlılar Anadolu'dan çok Rumeli'ye, imparatorluğun uçsuz bucaksız ülkeleri içinde vaha gibi olan ya da verimliliği ile ünlenmiş bölgelerine yatırım yapmıştır." Bu durumu ise teknik ve psikolojik nedenlere bağlar. Teknik olarak suyu bol, verimliliği çok olan topraklar değerlendirilmiştir. Psikolojik olarak ise Afrika'da, Avrupa'da, Asya'da ele geçirilen toprakların kaybedilme kaygısıdır. Anadolu'nun kaybı hiçbir zaman akla getirilmemiştir. Karakoç bunun için "Anadolu'nun kaybı demek; kendimizin yok olması demek, kendimizin kendimiz olmaktan çıkmanıza olmasına demektir." demiş, Anadolu'nun bizi biz yapan topraklar olduğunu vurgulamıştır.

"Unutuş", kitaptaki bir diğer yazının başlığıdır. "Toplum için en kötü yaşantı, kesik kesik yaşamadır. Ruh yaşantısı açısından kopukluklar, şuurlarında karanlık birikintilerin oluşmasına sebep olur." İşte unutuş; toplumun geçmişinden kopuk yaşamasına, kesik kesik yaşamasına sebep olur. *Zalim unutuş.*

Karakoç, toplumun sıkıştığı anda aslına, geçmişine dönüp deneyimlerinden çözümler çıkarabileceğini ancak dıştan gelen ve toplumun meşgul eden görüntü, ses, söz ve düşünce akımları insanı zalim unutuşun eline bırakıp toplumun sıkıntılı anlarda kendini bulmasını engellediğini ifade eder.

Unutuş; toplumu köklerinden koparıp geçmişsiz, geleceksiz ve hatta şimdiki zamansız bir toplum gibi anları yaşayan kişiler yığını hâline getirmiştir.

"Mezarına Kavuşamayanlar ve Çağırıldıkları" yazısında Karakoç, Menderes ve arkadaşlarının naaşlarının İmralı'dan Edirnekapı'daki mezarlığa çok geç de olsa taşınması üzerinde durarak bu durumunu sorgular. Konuyu, çağrışımlarla Osmanlı'ya ve divan şairlerine getirir. Günümüzde Divan edebiyatı şairlerinin yahut Osmanlı'nın önde gelen isimlerinin mezar yerlerinin perişan bir hâlde olduğunu; bunlarla ilgilenilmesinin ve bakım yapılmasının üzerinde durur, çözümler sunmaya çalışır.

Bir diğer başlık "Taraflı Bir Program ve Hatırlattıkları"dır. 27 Mayıs Darbesi'nden sonra televizyonlarda ilk defa Demokrat Parti ile ilgili *Demir Kırat* adlı bir belgeselin yayınlandığını söyler. Bahsi geçen belgesel, 1991 yılına aittir ve yazı da aynı yıl yayımlanmıştır. Belgeselin, objektif olmadığını ve yanlı bir şekilde hazırlandığını ifade ederek durumu irdeler.

Kitaptaki son iki yazının başlığı ise "Mektup" ve "Diriliş Mektubu"dur. İlk olarak "Mektup" yazısına bakarsak burada, "Batı ile İslam'ın en büyük savaşı başladı." diyerek bir giriş yapıyor Karakoç. Batı'nın, Orta Çağ'dan bu yana İslam toprakları üzerinde oyunları oynadığını ve çocuklarını daha ilkökul çağlarından beri Müslümanlara düşmanlık besleyecek bir şuurla yetiştirdiklerini söylüyor.

Bu savaşta hem Batı'nın hem de İslam dünyasının büyük bir zarara uğrayacağını, bu savaşın Üçüncü Dünya Savaşı olacağını düşünüyor ve kaygılanıyor. Bu kaygısını da Batı'nın, İslam topraklarına girmesini engellemek için bir mektup üzerinden anlatarak dile getiriyor. Yetkili insanlara mektubunu ulaştırmaya çalışarak okura şüphelerini anlıyor.

Mektubunu önce, Amerika Başkanı Bush'a ulaştırmayı düşünüyor; geçmişten günümüze örnekler vererek her iki tarafın da nasıl bir zarara uğrayacağını anlatmayı planlıyor. Sonra dünyanın sanayi krallarına, din önderleri olan papaya, başhahama, başpiskoposa... Yazısında mukayeseler yaparak mektubunu göndermekten tek tek vazgeçiyor çünkü göndereceği insanların artık duyarsızlaştığını, sadece kendi menfaatleri doğrultusunda hareket edeceğini düşünüyor. Sonra geçmişteki edebiyatçılarımızın yazdığı gibi -Süleyman Nazif örneğini vererek- Hz. İsa'ya bir mektup yazma fikrini geçiriyor aklından ancak bununla da artık Batı dünyasının dikkatini çekmeyeceğini *Batı'da seslenecek tek bir kulağın* bile kalmadığını; sanatçı, şair, filozof bir kişinin de bulunmadığını söylüyor Karakoç. Sonunda yine kendi dindaşlarına dönüp mektubunu onlara yazacağını, seslenecekse onlara seslenmesi gerektiğine karar veriyor. Yunus gibi "kastım budur şehre varam / feryâd ü figan koparam" diyerek, feryat ve figan koparacaksa kendi topraklarında bunu yapmayı dileyerek yazısını sonlandırıyor.

Son yazı olan "Diriliş Mektubu"nda ise Karakoç, bir nevi *diriliş erlerine* hitap ediyor. Yazının 58. sayfadaki ilk paragrafını buraya almak istiyorum: "Ruhu ve gönlü Diriliş'in manevi kalesinde bizimle buluşmuş arkadaş! Bizden kopmamış, bizi fetret dönemlerinde terk etmemiş olan dost! Gönülleri birbirinden ayr-

mak yerine birbirine kaynaştırmaya çalışmış. Yolu nefes taşlarıyla tıkamamış, onun genişliğince geniş, doğrulunca doğru, iyiliğince iyi, güzelliğince güzel, yüceliğince yüce olmayı kendine hedef bilmiş kardeş! Diriliş, bir kez daha kendi iç hicretinden geri dönüyor." Yazımın başında da belirttiğim gibi Karakoç, *Diriliş* dergisinin 1979'da yeniden yayımlanmaya başlaması ile birlikte bu yazıyı kaleme alıyor ve bir duraklama döneminden sonra yeniden yoluna devam edecek olan *Diriliş*'i terk etmeyen *dostlarına* bir selam gönderiyor.

Karakoç, *Diriliş*'in yalnızca bir dergiden ibaret olmadığını vurgusunu yapıyor. İnsanlığa çökmüş gecenin gündüze dönüşmesi, beklenen fecrin doğması ve *ruhlar barışının* geri dönmesi, gizlenmiş hakikatlerin açılması için yola çıkan *diriliş erleri*yle birlikte bir yolcu olarak dergi de yola çıkıyor, onlarla birlikte yolda oluyor.

"Tanrı'nın barış, merhamet ve sabır ölünün sevdalısı olmaya inanıyoruz. Bundan ötesini reddediyoruz." diyerek dergisinin sloganını da ortaya koymuş oluyor aslında Karakoç. Tanrı'nın güzellik öğütlerini *Diriliş*'in temel yapı taşları olarak alıyor. Kaba kuvvete, üne, maddi güce tapanlara ise karşı durmaya davet ediyor okurlarını.

"Diriliş Mektubu"nu, yeniden basılmaya başlanan derginin manifestosu olarak da okuyabiliriz.

Yazımı Karakoç'un dilekleri ile bitirmek istiyorum: "Ruh kalesini yeniden inşa edelim. Tarihin en zalim zelzelesi ile yerle bir olmuş gerçek medeniyet sitesinin yeniden kurulmasına taş taşıyalım. İnsanlığın, fizikötesinden başlayarak her plandaki depreminin sebep olduğu yıkılışları onarmasında elimizden geldiğince bir katkıda bulunalım. Yıkıcılığın değil yapıcılığın adamı olalım."